

Tilburg, 21 oktober 2020

Geachte commissie,

Dank voor de uitnodiging voor het rondetafelgesprek. Conform uw verzoek ga ik hieronder in op mijn rol bij de totstandkoming van de hoofdlijnennotitie afgelopen voorjaar en mijn analyse van de inhoud daarvan. Tenslotte geef ik u graag enige aandachtspunten mee.

Rol bij totstandkoming hoofdlijnennotitie

Begin 2020 ben ik door de zogeheten stuurgroep gevraagd om, in eerste instantie samen met Dhr. Dick Boeijen en Dhr. Jan Bonenkamp, een doorontwikkeling van het pensioencontract te onderzoeken. Kern van de opdracht was om te bezien of met een andere *instrumentele* vormgeving van het pensioencontract de *doelstellingen* van het pensioenakkoord van 2019 alsnog bereikt konden worden. Onze conclusie was dat dit mogelijk is indien pensioenopbouw geadmistreerd in vermogen gereserveerd voor de uitkering (in plaats van aanspraken) gecombineerd wordt met (uitgebreide) gerichte risicodeling. De stuurgroep heeft vervolgens verzocht dit, in breder verband genaamd 'verkenningsgroep', nader uit te werken.

Ik hecht eraan om te onderstrepen dat beleidsmatige afwegingen en keuzes altijd door de stuurgroep zijn gemaakt. De rol van de verkenningsgroep was om aan te geven welke instrumenten (on)geschikt zijn om een bepaalde doelstelling te bereiken. De samenwerking met de stuurgroep heb ik als prettig en zuiver ervaren.

Inhoudelijke opmerkingen bij de hoofdlijnennotitie

In lijn met bovenstaande heb ik geen wetenschappelijk oordeel over de doelstellingen zoals geformuleerd in het pensioenakkoord van 2019 en herhaald in de hoofdlijnennotitie van 2020. De verantwoordelijkheid daarvoor ligt bij de beleidsmakers. Ik kan wel constateren dat de gekozen instrumentele invulling deze doelen bereikt. In het bijzonder is gebleken dat 'uitgebreide risicodeling' verenigbaar is met de wens tot 'beperkte herverdelingseffecten'.

In het voorgestelde nieuwe contract wordt opbouw niet langer geadmistreerd in aanspraken maar in het vermogen dat gereserveerd is voor de uitkering van elke deelnemer. Dat betekent ook dat niet langer gewerkt wordt met een dekkinggraad waardoor ook de rekenrente overbodig wordt. In het FTK contract, waar de risicodeling gebaseerd is op een dekkinggraad, worden alle verschillende risico's (aandelen, rente, micro- en macrolangleven) op dezelfde manier gedeeld via deze dekkinggraad. Dat betekent, bijvoorbeeld, dat een verhoging van de levensverwachting van actieven leidt tot een daling van de uitkeringen aan gepensioneerden (omdat de dekkinggraad daalt). Het is de vraag of deze risicodeling wenselijk of uitlegbaar is. Met andere woorden: niet alle risicodeling is verstandige risicodeling. In het nieuwe contract krijgen fondsen en sociale partners, binnen wettelijke randvoorwaarden, meer ruimte om een verschillende risico's gericht toe te delen. Bovenstaande deling van macrolanglevenrisico is bijvoorbeeld niet langer verplicht. Het delen van microlanglevenrisico, en daarmee het karakter van pensioen als *levenslange* uitkering, blijft wel verplicht.

Aandachtspunten bij de uitwerking

Waar de hoofdlijnennotitie de wettelijke randvoorwaarden aan het nieuwe contract vrij gedetailleerd specificceert, geldt dat niet voor de transitie. Dat is ook te begrijpen: een zinvolle discussie over de transitie kan pas plaatsvinden als je weet naar welk contract je overstapt ('invaart'). Op hoofdlijnen verlangt de hoofdlijnennotitie een 'evenwichtige overstap' (wie is het daar nu niet mee eens?), maar zonder duidelijk aan te geven wat daaronder verstaan moet worden. Veel aandacht is er vervolgens voor een extreem technische discussie over methodiek ('de standaardmethode' versus 'Value-based ALM' en 'netto/bruto profijt').

Samenvattend: ik denk dat er nog een beleidsmatige afweging nodig is om tot een concrete invulling van het begrip 'evenwichtige transitie' te komen. Ik heb daarvoor drie suggesties.

1. Er wijzigt heel veel bij de overstap op het nieuwe contract, zoals nieuwe toedeelregels, afschaffing van de doorsneesystematiek, afschaffing van premiedemping, ... Het is complex en beperkend om elk van deze wijzigingen apart 'evenwichtig' vorm te geven. Mijn advies is om evenwichtigheid alleen te verlangen en te toetsen voor het pakket van alle wijzigingen samen.
2. De hoofdlijnennotitie lijkt als primair evenwichtigheids criterium uit te gaan van 'netto profijt'. Het is moeilijk om op objectieve gronden een enkel criterium boven andere mogelijke criteria te plaatsen. In dit geval niet in de laatste plaats omdat 'netto profijt' een technisch begrip is dat maar weinigen doorgronden. Bovendien houdt dit begrip (gebaseerd op marktwaardering) geen rekening met de meerwaarde van de verbeterde risicodeling in het nieuwe contract. Concreet zijn bij een evenwichtige overgang (minimaal) de volgende aspecten van belang:
 - a. De onmiddellijke aanpassing van ingegane pensioenen: Hoeveel verandert het pensioen van gepensioneerde deelnemers bij overgang op het nieuwe contract?
 - b. Het effect van de overgang op de UPO-bedragen van actieve deelnemers: Hoeveel verandert het *ingeschatte* pensioen voor actieve deelnemers?
 - c. Het indexatiepotentieel: Wat is de toekomstige verwachting rondom verhogingen en verlagingen van pensioenuitkeringen?
 - d. Het netto profijt van de (gehele) overgang naar het nieuwe contract: Hoe wijzigt de marktconsistente financiële waarde van de pensioentoezegging?
 - e. Verbetering risicodeling/welvaartseffect: Wat is de kans dat deelnemers in het nieuwe contract een hoger pensioen krijgen dan onder het oude contract?
3. Tenslotte speelt nog de vraag over de toepassing van de FTK-regels gedurende de komende jaren. Sommigen uiten de wens om 'de regels van het nieuwe contract' alvast toe te passen. Dat vereist echter dat de transitie naar dat nieuwe contract verhelderd is. Het ligt daarom in de rede om de regelgeving voor de transitie (rekening houdend met bovenstaande aandachtspunten) eerst ter hand te nemen en pas daarna een mogelijke aanpassing van de FTK-regels.

Hoogachtend,

Prof.dr. Bas Werker

Universiteit van Tilburg en Netspar